

Ndang o ndang

SEEREP

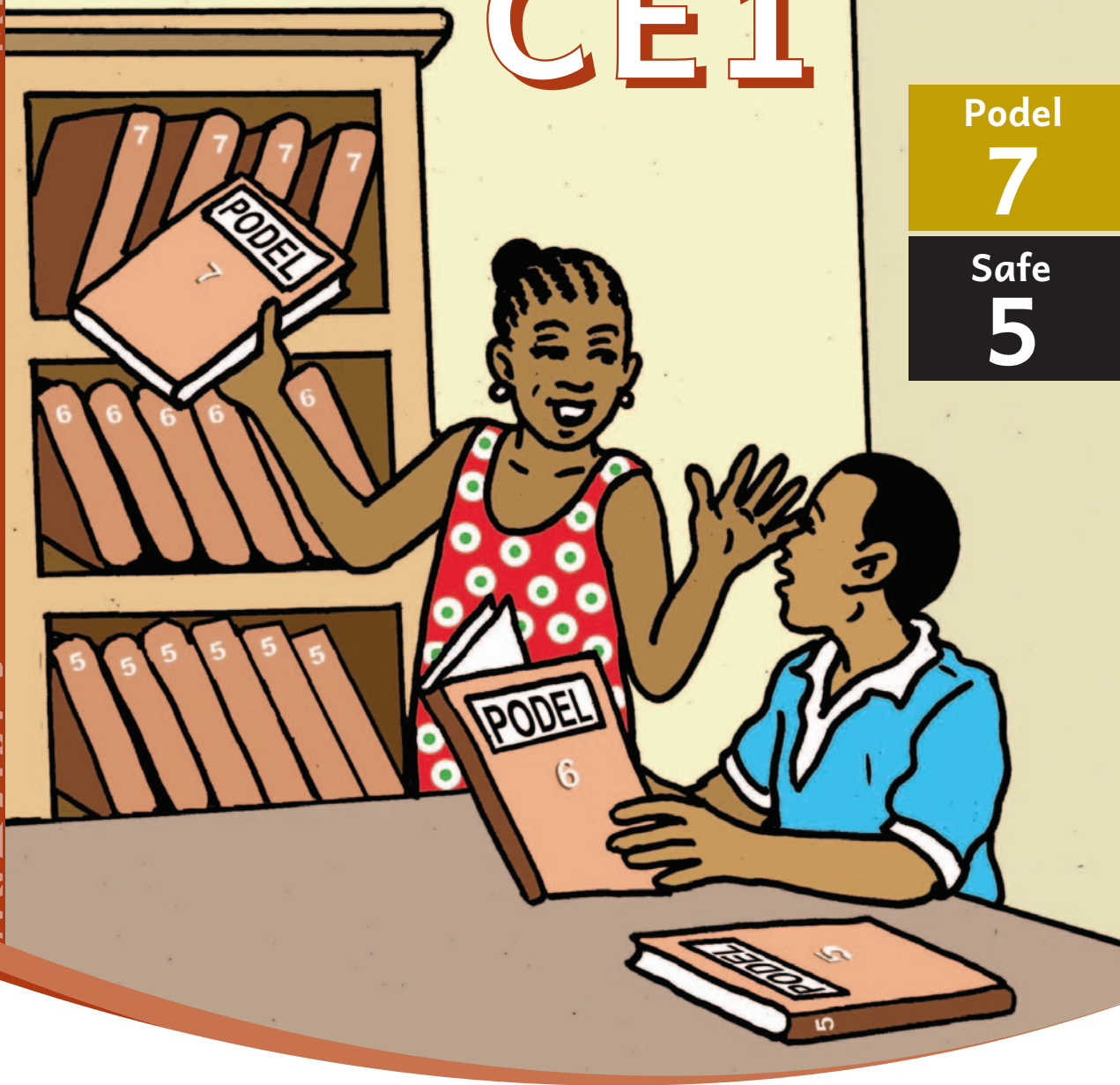
CE1

Podel

7

Safe

5

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Seereer

Ndang o ndang

Podel **7** Safe **5**

Édition 2019
Réimpression 2020

Avis de droit d'auteur : ©2016–2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l'Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l'USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

Taap Cangel

Naayfir ke fo Ndiisor 4

A yooband ndeer caate ke fo taax kaa..... 16

Njokoor na pind ndeer xa elew..... 28

A pegax xa caac axe 40

Ndetir ne fo ndiisor

Wiin we kaa njoktoora, a ndiisooraa, a mbanuu refna.

A naanga taxaa boo wiin we a inooraa o **mbiñ** o leng a ndet o mbiñ o lakas.

A naanga taxaa itam, wiin a nanraa too o leng inooxkee me ta refna.

Ndokrand ne ndeer wiin we xan a tax boo dal fo calir no njoktoor ne a baatel.

Na fat akeene a jega: a qal ake, no maag ole ,no qeñ ne, fo no raay fee.

No ñaay'ir keene mbit tetir ke naa ndeefaa a lanq a mboga taaga : oto, saareet, welo, fo moto.

No we naa ndeefaa kam foofi le : suk (a kaal), a bato fo salup.

No nqeñ ne, elikapteer, awiyonj mbiit balonj naa na yetaa maaga. Took raay fee **saxaar jeeri** naa yufaa teen.

A jega it laytel kaa wiin we a njoktoortaa, a nga'raa, a nanraa too oleng soŕkee o kendum.

Calir kaa njegna solo lool a ndefu.

A cang a qoodu fo a baaf o yaaju ten taxu boo calir keene fop a mbid kam adna fee.

Kam coktoorel kaaga a mboga teen : tele, telefonj, portaabal, rajo fo enternet fee. Nu adna a ñaay'taa tetir fo laytel ke a jofaa a paam.

Otoruut, a fat a ñofu a refu too a ref qas na jamaano fee xaye.

Nguutatir ne fo a qal a kiid ake ten refu ee a fat aluu refna xa oto xa fak naa yoonaa.

Kaa xajeel a ndeer, xa oto xa nahaq a ndeefaa teen.

O oto leng xetkee fo o gendum. Kaa jeg miir simonj naa refna a ndeer den.

Otoruut a jalte naa andoona ee, a fat a lakas gadandukiran.

A kaat ake xa oto xe a cufaa na otoruut fee mbaagiran o cuf na qal a lakas ake.

Xa oto xe a cile a cufin boo kaa daawna kilomeetar teemeed fo qarben βetik.

No caate duɓaaɓ waa ke hupna na fat den akaa xa otoruut a ndefu.

Kaaga matrandu caate kofatiru ke.

Meeke na Senegaal, otoruut ke o wee a moy' o mayit o Ndakaaru.

Ndaa otoruut qas o we a njaleel ndax caate ke a moy' o yoob o ndetel.

A juga o leng olaa naa yoobandaa a tet ale Ndakaaru a jof Tuubaa, oxe ne'el Ilaa Tuubaa.

A juga itam o lakas olaa naa retkaa boo o Mbuur.

A saxaar jeeri **fogree** fo a saxaar o maag.

Ole jeeri, o xe yufaa na fat alaa jalteena njelem meɗu .

Njelem neene kaa ɗaapeel a lanq, took a kac.Xa wagon axe, xa yoq axe wiin a ngebaa, lakas ke marsandiis. Kam saax le, no Ndakaaru a jega a saxaar alaa inoorna caaroy a jof kam o Ndakaaru.

Na paan alaa **Kees** itam, a jega a saxaar olaa na inoora maaga a sagaa o Ndakaaru.

Soo a yaarangaa, no kirand naa, ta bis we naa ndetaa Kees.

Maaga na kees, a jega isin naa na yo'nooxaa no kaa jofna na saxaar jeeri.

Maaga **nqenandteel** yaa da paanna.A Saxaar jeeri a maya o njiriiñ kam saax le yaam a naanga yoobandaa a tet ale fo a kar ale. Gorno-maa fee Senegaal sax o xe xembandaa a saxaar jeeri a mosu, a ñof too a yoon fa jamaano,**Teer** a ne'le.

A ferangaa, xan a yufaa ndeer o Ndakaaru fo saate fee Jamñaay'o na ndak-fo ndukax.

Saxaar jeeri laaga refna Teer a faaxa lool no saax le Senegaal.

Saxaar o maag, ñaayfir paaxu a ref olaa na yufaa took o maag.
O kiin jalun ngir coxla' um.

A foga no pi'ir ke naa yobandanaa o kiin a tet ale fo a kar ale.

A saxaar o maag kaa inooraa no saax a jof no saax.

Ten naa gartiidaa konteneer marsandiis ke naa ndokiidaa kam Senegaal.

Ten andu motor oo, mbaa kuu ta waagna o ref.

A refangaa na ñox no soldaar we kam, kaa da njirñoortan.

Saxaar o maag a foga no ke naa jofandaa saax a paam.

Xan a yooband mbaal maak ne fo cik fa cikax ale.

Soldaar we a naangaan o njirñooraa no qire ke, a refangaa yaa geer
a jegna.

No we naa ndetaa gilaa saax, a jega teen we naa njangaa abiyonj.

A sofa sax ee, ten moy'u ñof a saxaar o maag, fañtee, a jega we naa
ndokaa teen baa ñaay'kaa.

Ndeer a saax a fak akaa ngodatireerna o abiyonj a waagaan o yuf no
mbaxtu neewu.

Ndaa saxaar o maag a waaga jeg hookom, mbiit a qool kam o maag
ole boo ta fadaa.

Elikopteer ñaay'ir oo nen a abiyonj. A jega, sax we na nqoytan a **yetangaan** a teɓ ale.

A keɓandange a jega **bajan** alaa naa wirilooxaa took. Kaaga naa taxaa elikopteer ale a waag o yet a jof took. No ke moy'na o may, elikopteer a bajan a leng a jegaa. Ndaa leng-leng a naanga jegaa teen a fak.

A elikopteer ale eetna yet o xe fi'un no hiid ole 1936. O ga'angaan o **xeeɓin**, ndaa ke xendanuuna yooɓeer. Ñay'ir mbodu olaa yooɓna o yodel oo, too itam domee dongnel a lanq. Muu refna a waaga sipoox maaga.

keene taxu ta moy'an wiin maak we fo soldaar we.

No saax'in, we na yo'nooxaa no jeg fo jeganel teen a ndokaa ndax caled ke a yooɓ.

A naanga itam a jiriiña a yaa aksidanj a jegna.

Kam o maag sax a naanga yufgaa a saxaar o maag mbiit a kaal yaa ta bugna o riim.

Abiyon mbaat a yetangaan, ñaay'ir naa na yetaa a refu.

Kaa ta jeg a naf nen ndiif. Abiyon kaa fudooxaa na **bayaal** faa ta jalaneena. Ñaay'ir naa watna o njom'andaan a refu. A laya ee sax no ndiif a laalatte boo a jalel. Wiin mayu itam a ñaka xa ñis den na xa abiyon axe. We eteena o njal kaa may'u waa **yenoogna**.

Kaaga a tax boo yaal a cang ake a njeemaa, a nqibaa boo xayee i njeg xa abiyon xa safku. Xan o ga' teen waa andoona ee a naanga c'ufaa took foofi le yaam xeet a caf ake da mbi'anuuna.

Ta jeg teen waa andoona ee **gaynaak** a ndefu no saax le.

Took a saxaar o maag a ndoonooxaa a mbidaa kam o maag ole. Abiyon axe taxu boo saax leng gofatee.

Na **ayrapoor** faa na Beles Jaañ a jega abiyon a mayu a kaa naa mbudooxaa maaga.

A jega itam akaa naa inooraa maaga a ndetaa gilaa saax.

Kam saax le a jega ole naa inooraa Beles Jaañ a sag fara fa kaasamaas ñaal nuu refna.

O ngap kiis qarben tadik a fi'aa na fat ale.

Balon mbiit **mongolifeer**, ñaayfir naa miñna a refu. Ten eetu jalel a abiyon.

I njegiran sax no saax 'in, ndaa wiin we a naangaa o **mbiriloortan** took nqeñ ne.

Ke moy'na ga'noox no ndikoorik neene a refa o bal ole fo a pañe le wiin we ndokaa.

O bal ole, nqeñ sumu naa wuud'an boo yaa ta mayna fut. Nuu ta maytaa, a disaa a jofaa took. No ke nasaraan fee a xooytaa **nasel**, kam faa wiin we a ndokaa. Kaa jegaa xa paak xa safku den ndamu o bal ole fo a pañe le.

We naa njalel ndiiki moy'u o mos too a moy' o safik. Kam a pañe le kaa jeg fidel laa naa wuud'aa. O ten naa sumnaa a qeñ ale naa wuud'aa o bal ole boo ta waag o yet took .

A mbugangaa mbudoox, kaa mbaajaa fidel le o ndik-o-ndik. Ndiiki ke moy'na may, fañas qicir taxu wiin we a maad o ndokaa teen.

Telefon portaabal, ndiisor ne xewna no jamaano. Tig yelfu oo too a fel o seqel muu o jofaa. Waagaan o bek kam poosof, mbiit na posetof too **xijilkirang**. O portabal naa taxaa o ref o mbiñ o ngofu, soo dax soxla'of. Na pindir a waaga tax wiin waa ngofatirna, a ndiisooraa. Xa telefon axe yaagaa a guutatir'a fo we ndiiki. Eetaandkaa, fa lay fa pind rek a mbaag' u. Ndaa we njegna ndiiki kaa moy' o may **tikoorik**. Portaabal ke ndiiki xan a tax o lay fo o xaa refna gilaa- saax, yaam enternet fee.

Too a yelefa no poos ke no we naa njikaa **keredi** fee. Yaaga xa potabal axe may'ee, ndaa ndiiki o wee xus. A naaga taxaa wiin we a lultiraa foto fo xa widewoo. Yaaga, xa portaabal may'ee. Ndiiki o retangaa no caate took ke kam Senegaal wiin mayu a njega telefon portaabal.

A tele a maya lool no ñoow ole in xaye. A jega **camaano**, wiin we rajo soom a nan-gilooxoogu, a ñisand muu refna. Ndaa ndiiki, o tele le a taxa boo kaaga fop a wat. Yaam kaa baat ten a lalta wiin we naa layaa. No hiid 1926 teen samandaal a **feru** lalteel na tele a layaa ta riira. O xe layeena ee o ten **gartun**, oxe xooyeel : Joon Berd, a gen no saax laa na Ekos. Eetaand xa tele xe medoogu dis, soo a may ba-gaas kam faa. Ndiiki, ekaranj ke kaa nqoc, a dembet soo a yelef, a xooyel **ekaranj palaa**. Na xa kiid 80, teen maat ne a wetanu we naa njalanaa a qoox den :sekteer piriwe fee.

O tele le no saax le Senegaal, RTS a xooyeel.

O ten refu yaay na tele ke.

Ndaa gornomaa fee a xecanda we ndefna no sekteer piriwe fee boo da mbet xa tele xa lakas. We moyeena o and teen den ndefu : Walfajiri, TFM, 2 STV, SEN TV .

Tele fooga no kee naa yokaa o wiin we no ne adna fee a ñaay'taa.

Muu retoona kam adna fee o soɓ maaga a **enternet**. Ke ta jirña a o kiin oleng andee ne ta fodna.

Kuu refna ndiisor fo njoktoor xaye, enternet saqun. Ten taxu ta layeel ee enternet a fi'a adna fee ta ref leng.

Na enternet waagaa dam rajo, mbiit o fuudaa teen o tele. Mbaat o bindaa teen **ɓisnit** xa ñuxur xa pinde, fo foto. Muu refoona kam saax le, o jegangaa koneksoŋ, saq o telefon mbaat ordinaateer, oxuu feloonga o layit kam adna fee. Yaaga koy, wo fee refna o elew, enternet a cooxaang kaa naa yoobandkaa a baaf ale na cangof.

Xan o waagin o jaltaa no kuu payna na ekol. Ta jof no laamit mbiit ndiisor ne kam nuun xa elew axe. Kaaga xan a tax boo xa elew axe a moy' o mbaag a cang yaam kuu da soxla'na a jega na enternet.

Ta ref ee, enternet kaa jareena o fi'oo no ekol ke, fo no mbind ne, fo itam kam saate fee.

O kiin ooxuu andoona ee kaa rokaa enternet a diisoreel, mbiit ta jala oxey a xooyeel **enternet**.

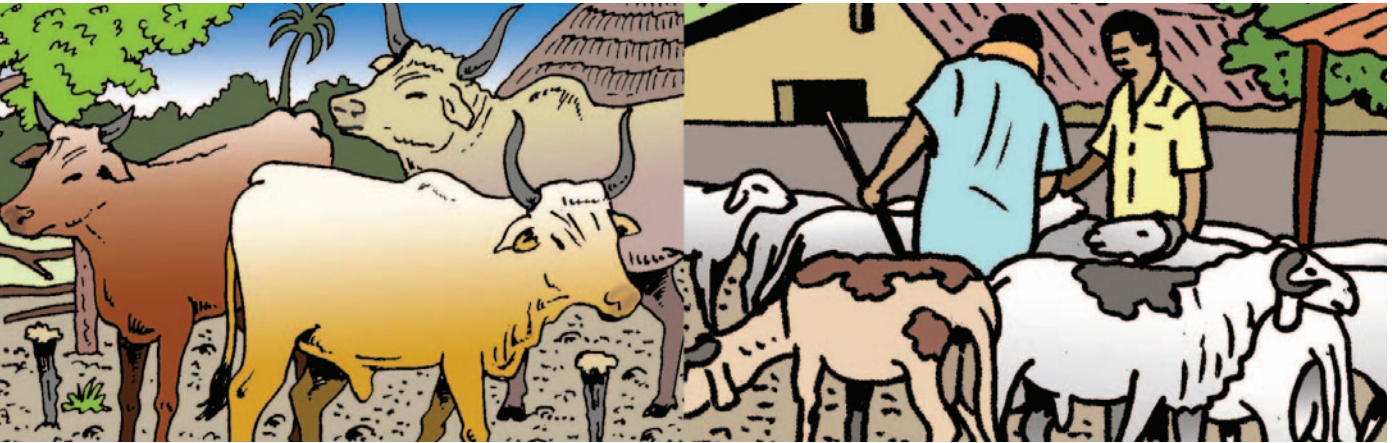
Laamit ke

- 1 Layi laytel tadik fo ñaay'ir tadik kaa ne' eena kam o saar ole ?
- 2 Layi tikoarik ke moy'na o njeg solo no balonj ole ?
- 3 Kum gutatirandu a abiyonj fo o elikopteer ?
- 4 Ndax wiin we kaa mbar o ñaay'kaa a mban nuu da mbugna o ndiisoor fo kiin o lakas ?
- 5 Xar o elew a waru fi' fa enternet ?

A yooband ndeer caate ke fo taax kaa

A yooband ndeer caate ke fo taax kaa

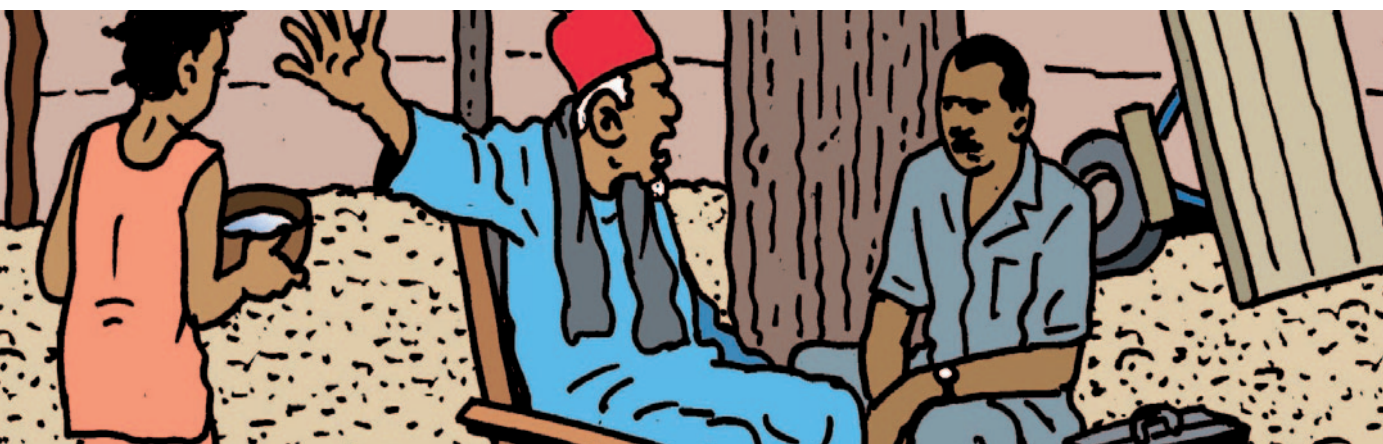

Jaroox saate fa ndeb a ref kam saax le, o xe refna paan ale Lingeer. Saate faaga koy, pind mayeer ndefu maaga fa ekol fa leng no ndokand saate faa. Ta ref saate faa mayeerna a teɓ taa gof me ta refna. Keene taxu boo lanq ke kaa mbeer a doon teen ciid a fadangaa, saate fee kaa jegaa ngeñ sumu. Ke taxuuna refu ee a nandoof ale no lanq ke fo o ñak ole no foofi le taxu boo mbaagee o nqoox. O ñak ole na foofi le fañtee we ngenna na saate faa, a yo'nax den ne moy'na o jeg solo refu ngaynaak . lakas ngir o mbaafan a den foofi fo ñoow. Muu refna a ɓisaa cegel ke ngir o njeg foofi fo o joc o nequ. Gaynaak we fo cegel ke kaa molkaa no caate lakas. A mbaasangaa cegel ke na saate fee o ngap o miñu, den fop kaa loofkaa. A ndaawangaa o loof, mayu teen kaa ngonaa yaam o ñoow den naangee o yoobataa. Keene taxu boo saate fee a yungaa lool no ke moy'na may. Ekol fee mayee kalaas too mayee xa elew, yaam xa caac' axe naa ngayaa cegel ke. Dirikteer fee fo yoonum a fomatooxa o neewel ole na xa elew axe no ekol ne.

Jaroox saate faa mayeerna pind yaam mayu mbugee o ngen maaga. Baab Samba o leng a refu no maak we na saate fee. O ten rimu o njaac onqe naa xooyeel Ñakar. O xe gen no rokand ole na saate fee. Mbindum a njasnoor fo ekol ne. kelfa fa maak a refu faa fop a cooxna cer na saate fee yaam jiko'um fa mosu. O siriñ daara a ref saa doon teen a ref elimaan. Yaa Yaande o teem a refu o xaa siiwna yaam o andum na baadin cosaan. Muu refna wiin a ngataa a sofiidan. Mbind ne kaa mayaa wiin ñaal nuu refna. Baab Demba kaa may βasil ndaa jegee o βeem oleng onqaa naa jangaa ekol.

Ekol fee Jaroox mayee xa elew, moy'taa koy xa elew xa tew axe yaam o ñak o and o njiriiñ a cang. Kelfa yoq ke njofnooxee na cang a tubaab, lakas we a ndam ee o tew waree o jang ekol. Keene taxu ye a pind ale a waajeel, Sonar, dirikteer ekol fee a wid pind kelfa ke ndax ta o joktoor fa den. Ta xalaat diir fa miñu, me ta warna o eetit, a yiifum a ndet na Baab Demba. Baab Demba a refa oxaa fogreerna o ga' fo kelfa ke no kaa jofna na ekol yaam kaa miñ no saate taax kaa.

Dirikteer fee a ret no mbind Baab Demba, yaal saate fee ndax ta joktoor fo ten na pind ale. Baab Demba a dalnin apaax ta gidmin no xalaat fa mosu fee fo xenya fa mosu fee. Sonar a layin a ñaac' ale no ekol ne fo neewel ole no xa elew axe moy'taa koy rew we. Baab Demba a domatoox a neew ale no xa elew axe baa yut saa bind o ßeem o ndew Nafi. Ta xednin a layin ee ta wid saate fee fop a joktoor fa den ndax da mbind xa caac' axe.

Dirikteer a sutoox a ret mbind Baab Samba ndax ta bind xa ßeem. Ye ta fadiidna baa simin a layin ee : « mi de kaam gar ndax o bind o ßeef onqe ekol. » Baab Samba a layin ee:

yiifes duqee o ßees a jangkaa ekol, yaa fo daan waa boo ndiik mosee jeg. » Dirikteer fee a layin ee : « a janga alxuraan baa yut, bindeen ta fokat xa and xa fak axe » . Baab Samba a layin ee : « Fogee no cosaan'in xa ßiy'in a njangaa ekol too sax kaa gaykaa cegel ke. »

Dirikteer a layin ee : « Andiro ee doktoor ke naa mbaadnaa fo we na ñaay'naa saax le fop ekol a njangtu ? » A doon teen ee: jang ekol jegatee o ßiy no maad mbaat o ßiy no ndool. O kiin jeeri mbaat o kiin taax kaa, o koor mbaat o tew. Baab Samba a dam o raatam olaa baa miñ a lay ee: keene de mosinum o and, yaaga koy bindi a Ñakar. » Dirikteer a layin ee : « Xec'a andiro ee a cang ekol yaqee diina'of too mo'andee cosaanof. »

Baab Samba a layin ee : «jook a njal o ßees,
wetaa a yiifes boo um and ee xam-xam ekol o njiriiñ o maak a refu.
« Dirikteer a layin ee : a waaga o ref o feet dogtoor fa maak, mbaat
ta ref o yaal o and nokaa jofna no lanq mbaat no cegel. »

Ta inoox a ret no mbind Baab Muusa, o koor oxaa ñoowna cosaan fo
aada. O xe sofin ta wondoox no sarum a jeetaayaa fo reem. Ta rok a
yongin ee : Baab Muusa, kaam gar ndax um waag o bind o ßeef o
ndew onqe Binta ekol.

Baab Muusa a layin ee : « mam o tew a jangaa ekol, muk na adna. »

Dirikteer a layin ee : i mbaafa jamaano faaga, ndiiki rew we o we njangaa
a njalaa xeet calel kuu ndefna. Baab a jal baa jaayoox a layin ee: «o
tew paam ya'um a refaa, ta jangnin calel mbind.»

Dirikteer a layin ee : « ndiiki rew we o we ndefaa dogtoor, poliis,
komaandanj, jaajangin fo lakas.»

Baab Muusa refee o xaa feeleena o layit yaam andee lakas kaa
refeerna cosaan fo kaa faak. Keene taxu ta layin ee : « Binta feeke,
maagum fop a ndolooka, o ten itam kaa moofkaa a cung o kor. »

Dirikteer a layin ee : « a faaxa, kaam foogee jang boo jeg calel daawree
tus fa tolax. » Baab Muusa a layin ee : « A cang no tew kaa yaqaa
jiko den boo ta tax niwkee gor den. »

Dirikteer a asoox a Baab Muusa a faaf o piñ o lakas yaam mbaagee o
nanir.

Dirikteer a yong o widaa saate fee a jeetaayaa fo kelfa ke boo ta yaar ta xaad. A daawa o nanir fo mayu boo ta yoq a Baab Muusa. Ndaa ye ta xaadna, o teem Yaa Jabu a layin ee : waasi a Binta ta ret a jangik, ndaa dooniran sax. Yaa Jabu a ret a diisnook maa Baabu xaarit no korum ndax ta jeem teen tig. Baabu koy a reta muu refna, soo a bug lool a cang yaam o mer a ndubaab. Baabu a xet fo ten na jaka faa, a laamtin ke taxna boo bindee a Binta ekol.

Ta layin ee : « o tew waree o jang ekol kaa taxkaa ta yaf o korum fo laal o tubaab oxo. » Baabu a layin ee : « Jamono kaa suptoox, o tew o cangu kaa waagaa o yar βasilum a yetoox o wod-fo-baal den. » Baab Muusa a tiim miñu a xalaataa ke xaaritum fee a layuuna a dalfo yo'in xoox.

Baabu a baat teen ee : ga'aa o βees Aana, na cangum a dimle'tu ngentandum fop, too a nanra fo korum.

Baab Muusa a doonin ee : « ndigil-ndigil xoolandaa a yiifes, paax soom buganaxamo. »

a doon tee ee : « o feet nqes xan ret boo maa dirikteer ta bindin. » Ye dirikteer a sutooxaa no mbindum ta yookin a siip a jof maa ten. Ye ta fadiidna a layin ee fat a bind a Binta, dirikteer a daay lool.

Dirikteer o xaa waagna njokoor a refu, a fexeya boo kelfa ke fop a mbind xa caac' den. Ye ta retaa ekol, ta xet fo o njaac' onqaa ne'eena Faatimata, ta xat na ngas alaa. Faatimata a yoon fo ten boo maa ya'um ndax ta roknin ekol. Dirikteer a ret, faf ta soɓ maaga a faapum Baab Jibi ta hat no nqel naa. Ye ta jeetaayna fa lay a den den o njiriiñ a cang, da njaɓ.

Dirikteer a fexeya baa bind lim fa mayu no xa caac' axe, rew fo goor. Tening fee xayee ekol a wetu, kelfa fuu refna a adin o ßeem a jof ekol. O maax ole no ekol ne a may tem fo xa caac' , jaajngin we o we ndetaa a ngaraa. Dirikteer oxe dalnaa kelfa xa elew axe ngir xoolatin a pind ale. A kalaas ale na sogeel o wet a maya xa caac' yaam xa qos axe ta fi'na. Ñaal eetaand ke, xa elew axe a nqoolandaa ekol ne fop fo kalaas ke. A cang ale ropafulee ndaa ñaal nuu refna da ngar a ndekraa a maafraa. Dirikteer fee oxe kam fo yoonum ngir o nqaajrand kalaas ke fa ñaac'noof den. O elew oluu refna a bindanel ke ta warna o jik ndax ta waag o rop a cang ale tening.

Xaye a bet ale ekol a jegu o hookom, xa elew axe o we no kalaas ke. Den fop cambaar a ndefu ndaa Ñakar fa Bintu moyu o mbel teen a yiif. A liif ake fop den dik na adooxaa boo neene da paangaa a kalaas a teb ake. Ñakar a suurin a cangum o Ndakaaru, Binta a ret Kawlax maa tokoorum. Faatimata a muj o dolook kam saate fee yaam yiifum felee. We ndimuuna a lay ee kom a waaga a niir fa pind a doya no tew. Elew lakas ke fal'ina a liif paktu le, kaa faatkaa o njangatin. Ye da mbataa Jaroox baa asooxaa, we ndimna den a as a den apaax ndax da ngeenoox na cang den. Ke da ngofaa fop, o we njokoora no telefon ole fo xa leetar axe. Jeetaay den fop oxe jofaa na cang fo kaa jofanna a paam Jaroox. Oleng na den weeccee xa as axe no we ndimna den . Xa kiid a mbaaf Ñakar fa Binta a njeg bak baa njang xam-xam a ñaacin saax. Da mbokatoox den dik a ngeenin porose faa jofandna Jaroox a paam. Da ne'it porose fee: « Ndamir njagand Jaroox ».

Ñakar fa Binta a njeetaaya fo wiin we Jaroox boo da yoon no porose ne. Kom Jaroox lanq ke njabee a qooq. Saate ke mbidna fop xooxoox maak a ndefu. Pexey den refu ee : oxuu genna

Jaroox a eed teemeed fik ndax da ngad kaaf, a aareer mbaat a ñaaw boo ndiig ne faaf da

jikwatinel. I ngeenin mal kaa na topatooxaa we na njikaa, we na saytooxaa marsandiis fee, we na laacaa xaaliis fee.

ciid ne fadangaa da njikooxik o Ndakaaru. A yutangaa oxuu refna a rawnel xaaliis a jalik boo njigand a fadaa. Ndabid a fadangaa juni nuu refna a doon teemeed.

Ye xaaliis fee a retina baa may da lay ee: o koor oxuu refna o njar naak, mbaat fambe, o tew neene.

O xuu refna kuu waagoona o raw; ndabid a fadangaa o rabid. Ñakar fa Binta njegee o daaw a ref'angee keene o nqool onquu refna da ßeer a feet calel ke. Neene Binta a jeg o kor oxaa naa jalaa banji. Ñakar fee naa jalaa fo waa ndefna kaltaa saax a waaf waa ndamitna den boo da mbaag o mbet antarpiris faa naa jalaa diwliin, firiñ, mbidel fo lakas.

Ñakar fa Binta a ngeenna we naa adooxankaa antarpiriis ne fo we naa ndamitkaa den. Da mbaagel o aqat no calel. Da njang xa caac' axe na saate fee fop, goor, fo rew boo no maak we maadna o safkaa. O xuu refna da mbind a kaayit alaa naa laltaa ke ta warna o jal fo ke ta rabidkeel.

Xa caac' axe fo maak we fop a njeg calel, oleng retatee no taax kaa. Da njik a kamiyoŋ akaa na ßisaa marsandiis fee o Ndakaaru fo kam saax le. Qaariit ke sax a muja o mbaafan a den kilyaan kaltaa saax. Calel ke a ñaay'a apaax, saax le a neq. Wene njikaa naak a yara a ngudaa, waana paal. Rew we a njalnaa armuwaal fo cong lakas we a njikaa oor seeru.

Caate lakas ke mbidna, a ngaraa a mbaafiid calel na saate fee Jaroox. Gon Jaroox a siiw kam saax le yaam yegnit ke na mbi'eel na rajo ke fo tele ke. O hiid nuu refna Ñakar fa Binta fo yoon den we a nqet a njoktoor ndax da liif calel ke. Oxuu refna a bisiid o nqalaatum no kaa naa jiriiñkaa fop. Teen a nqalaatu o max dispañseer fo ekol fa maak. Xa caac' axe njangtoogna no caate lakas a nomtooxiid.

Jaroox a suptoox apaax no mayu boo jafe-jafe den a mbaajoox. We toxoox'ina fo we ñaay'ik'ina fop a nomtooxiid a njalaa na saate fee. Njigand ne no lanq ke o xe fer a seeraa yaam fop o we mbaafiidaa pind na Jaroox. Ye da mbalakna o nqetaa kaa nqalaat'u o sip fooraas na saate fee ndax ta moy' o yooband o ñoow ole. Ñakar fa Binta a nga' ee keene kaa jeg o njiriiñ o mayu.

Binta a lay ee : Foraas fee xan a tax boo i mbaag o mbi' a qooq c'iid boo i mbaafkatee tus tafil. Ñakar a doon teen ee : foofi a jegangaa kaa i nqudkaa cegel.

Oxe refanna meen o maad fa meer fee na saate fee, kelfa diina ke fo aada ke fop a teew. Dirikteer ekol fee ref'ina meen sax a foga no xet ole. Baab Samba fo Baab Muusa a qeeñ den o we may yaam o ðaay. Xa ðiy den xa fak axe taxu keene fop.

Badara, Foode fa Dirikteer a njang o ñuxur a lay kaa jofna no njiriiñ a cang kam saate. A mbetand jafe-jafe ke ekol fee a jeg'ina. Meer fee fa perefe a ngidim fop a njook xa caac' xa faq axe a njal. Da ndamir xa ðay a mbidaa kam wiin we. Ministar fee no foofi le fo o xe no widand ole a coox a den a laay a lay ee : « Mbokatoor soom refu doole. »

Laamit ke

- 1- Xar refu a nandoof ale Baab Samba na betandax ale ?
- 2- Xar taxu boo Jaroox a qooq fo ngaynaak a jafeñ maaga ?
- 3- Kelfa podnum Dirikteer a jeetaaytu na betandax ale ?
- 4- Aniin yoobandu a yoon no we ngenna Jaroox na betandax ale ?
- 5- I ngeɗnooxangaa na betandax ale, xar nu mbaagu o lay na cang ekol ?

Njokoor na pind ndeer xa elew

Njokoor na pind ndeer xa elew

Njokoor na pind kaa faax no waa na njangaa. Yaaga koy xa elew, muu da ndefna, a mbara o mbindraa, a sofraa o ga'.

Kaam bindaa xaariites ndax yegnin tig. Waagaa o bind a xaariitof, coodfin xalaatof no tig kaa ta maadeerna. Lee-leek, o bugangaa daaw yegnit paax, waaga bind o kiin oxaa refna gilaa- saaax. A fi'angaan, ta bind soo a lultong ke laamit'oona. No kuu andeeroona, too bugin o baal, too ta ref gilaa saax, oxe bindritaa a waage o cood o ten. O bindangaa boo doonel, taaga o andtaa o njiriiñ mbindir.

Ke i mbaagna o lay teen a maya. O kiin a waaga bind no ñoowoofum, mbaat i ngen no mbaafaa kaa anduuma no ñoowoof no wiin lakas. Ekol a xewɗangaa, xa elew axe a mbug kelfa ke a ngar, a mbagaa mbind a den xa leetar. A juga no qew kaa laamitna xaaliis fo calir ndax i mbagin o ñaay'in. A fi'angaan, i mbaaga o mbind kelfa ke ndax da ndamit ekol. O leetar ole, o aa-adax oxe no gornomaa ne no ekol ne fo we matuuna naa mbindan.

No ekol teɓ ke, xa elew axe no kalaas ke fop na mbagaa a pind. Ta ref axe moy'na neew, axe ndefna a ndeer fo xa elew xa maak axe, den fop a mera o mbindraa xa leetar.

Ndax a pind ale a yoob na den, xa elew xa teɓ axe kaa nqaɣaa fa Muse den ke da mbugna o lay. A yutanga, ta fexey boo o elew ole a dam ee xalaatum oo.

Xa elew axe no kalaas ne kaa nqaajeel a qaaj a fak. Xa elew xa betaq boo betaafoleng owuu ndefna kaa coodeel ke da mbindkaa fo oxe da mbindkan. O xuu refna kaa fi'a teen kaa feluuna wala kaa ta simeena. Boo ne xa elew axe bodna no kalaas ne, maaga mbindir ne a moy'aa o jeg o njiriiñ. Ndaa xa elew axaa mbodeerna kalaas sax, a mbaaga o mbindir I mbugangaa njeg o ndam, fat i mbexey boo xa elew axe mbug a pind a ndeer den. Kaaga jegangaa, xan fop a mbind. Yaaga , o Meetar oluu refna a wara damit xa elewum ndax da njeg wiin waa da mbindritaa xa leetar.

I mbaaga mbindir xa leetar fo gend' in we i mbogitna mbaat i mbogteerna kalaas. I mbaaga mbindir itam fo wiin lakas. O xe i mbindirtaa a waaga jang wala ta ñak o jang. A waaga ref xaarites wala o kendtandes. Naaga, I mbaagu mbindir fa yaal saax wala mal ne no rew we no saate fee.

Ekol' in, a jelangaa we i soxla'na, calir kaa farna na pindir xa leetar, Alasaan a layeel. O kiin o xaa refna gilaa- saax too a bug saate'um. Kam saate fee, a jega a kag. Xa elew axe mbaagaa o mbind a den xa leetar ndax da maadiid xew fee. No kelfa keene, i mbaagaa, nga' a teene, Meer fee no komin ne, Perefefe, suu -Perefefe wala goornoor. Lee-leek, i mbar o njokoor fo we naa njaalaa kam saate fee ndax i nqooland ekol'in ne. A fi'angaan, i mbind mal ne no xa caac' axe fo yaay ke no elew ke, ndax da ndamit a in. Xa caac' axe no ekol ne, waxtu fuu da mbugna kupe, a mbaaga mbind ekol lakas. Ndiiki, kalaas nuu refna, waraa jeg o porose njokoor na pind ndax xa elew axe njang teen.

I faapa pexey mayu ndax i njeg wiin waa i njokoortaa na pind. Lee-leek o meetar ole a deetik meetar caate lakas. Maaga, a waaga waxtaan fa den ndax xa elew den a njokoora na pind. Xa elew axe Muse Fay a sawara lool no nandu neene. Boo ekol lakas a njabanuuna a den, xan da faay lool. Taaga a ndopu a njokoora fo ten. Mal no paap no xa elew axe, kam ekol mayu, kaa ñaay'aa apaax. Den naa mbokataa ekol ke ndax da mbaag o mbindraa xa leetar. Xa elew axe ekol Nduuk kaa njeg sas. O tubaaɓ gar'u na saate faa, a reef no ekol naa ndax ta deet a den. Ye ta saktooxna Faraas, a waafana den xaa-rit gilaa- saax. Yaaga boo fa ndiik, kaa mbindraa, a njokoora. Dirikteer fee no ekol ne Puxaam, na Enternet fee a andirtu fo ekol naa ne'eena Saŋ pool Sart kam gilaa- saax. Taaga a ndoptu njokoor na pind. Meetar ke eetu soo xa elew axe top teen.

Xa elew axe Muse Fay xan a soxla' calir ndax da mbaag o mbidir fo xa elew xa lakas. Xa leetar axe maya too mbogee. Oxuu refna fo calirum. Fop oxe doonooxaa took o and oxe o bindirtikaa. Xaye njokoor' in na samandaal a di'cooxkaa. Naaga, i njega calirum. A kiryoŋ a ßaal fo a kiryoŋ a lakas. Xan i soxla' a kaayiit a tan a mayu. Pindel ke warna o reef Poste faa, a laamta i njik xa ambolok xa teɓ. Ndaa xan i soxla' o ambolok o maak maa xa leetar axe ßekeenaa. A kaayiit ake kaa njegkaa a piis ndax a pind ake no xa elew axe a njof. Xan i soxla kol ndax i taɓin samandaal ke na kaayiit a tan ake. A jega xa elew axaa andoona ee, njokoor na pind fo Enternet moy'anu den. Xa ordinaateer fo reso a soxla'u. Ten taxu, fok xa elew axe aqatel no kaa farna no ordinateer fo ne naa jiriiñoorteel enternet.

Njokoor na pind ndeer xa elew a waaga jang o nqool muum. Waagaam o bind no pog o xa na ñaay'kaa. A refangaa kam o hiid a cang ale, xan ta tax da moy' o andir. A fi'angaan, i mbara and a caf a podnum i lultu xa leetar. I mbaaga lay ee a qool a tadak akuu ndefna, i mbind o leetar o leng. Kaaga ref xa leetar xa tadaq no hiid ole. mbaat xa leetar qarbeen-fik waa andoona ee o elew o luu refna o leng o bindkaa. Xa elew axe a mbaaga ngendan a albonj samandaal no ñofu. Naaga xa elew axe kaa mbi'aa a qaaj a teɓ ndax da mbaagel o ndamit. Ke moy'na, xa leew axe mbindraa yaa da mbodaa no kalaas teɓ ke. Kaaga xan a tax o elew ole deet ndax kaa suurkaa fo njokoor na pind ale mbaat xa'aa. I mbugangaa keene a ref, xan i ngendan a kalandirye. A fi'angaan tige wondoor nene : Na qool Ut fa Setaambar, i ngeenin o porose in. Ndoon teen, i mbaaf calir ke fo wiin waa i mbindritna. No nqool Oktoobar, o elew oluu refna a bind ndax ta waag o andel. Na Nowaambar a ret desaambar, oluu refna a moy' o bindan a xooxum.

A kalandirye kaa faax no calel. I ndokangaa no nqool Saawiye, xa elew axe kaa sofr a samandaal no hiid o xas ole. Na feewirye, i mbindaa o leetar ole naa layaa no porosee ne. I mbaagaan o mbi' tiyaatar, yiɓafooxin no widewoo soo lultin.

A ndeer Maas fa Awril, xa elew axe kaa mbindraa no kaa farna na fa ɗas fee da mbi' aa. Taaga a laytaa ne faɗas fee da mbi'aa no ekol, a wondooritna. O nqool Mee a fadangaa, i mbind lay no kaa jalatna fo xa cax.

O nqool Suwe, teen ekol a wegaa, xa leetar axe, no kaa farna no wakaas a laykaa. Oxuu refna a waaga bind o yoonum soo a xednin jam. O leetar kaa faax no xe binduuna yaam kaa ɗaaynooran.

O elew oluu refna a waaga jiriiñoor calel ke gendum we a mbi'naa. A felangaan ta jil jeetaay ndeer xa elew mbaat a surnaal alaa o elew a bindna.

Xa elew axe fop, a mbaaga mbind xa leetar, a lultin

Boo o rokaa no njokoor na pind, koo retaa fo o waagof. Xa elew axe fop mbodree. Ten taxu i mbaaga mbexey, kam o nqool fo ñaal qarɓaxay fo ɓetik, mbindir fo qaarit' in. A ñof-ñof, Jaf leng soom a deya kam o nqool onqe. A keen ake mbarna no mbindir ne, xan ta beer a fat. kaaga xan a tax xa elew axe a moy' o ngeenoox. Xan a dom i mbu-gangaa mbind kaa hupna o leetar o leng kam o nqool. Xeɗa ta ref o leetar olaa bindteena no ordinaateer. Maaga xan o daaw a jeg to ndu-leer ne jegee ndabid.

Ndax ta moy' o yoob, a juga xa ñuxur xa qas axaa na nqoolandee. Ku farna no mbindir ne, xan a baalel. A jegangaa xa elew axaa yoqitna o mokin, kaa aqateel. No samandaal, o Meetar ole a waaga o waajan xa elew axe laamit kaa naa ndimle'kaa den.

- Niiri laamit ke, too lay wo refu an ?

- Layaam ekolof, saate' of wala kalaasof nam a nandu ?

Njokoor na pind fo xaariitof a faaxa ndaa kaa med. Boo waajaa a pind, waraa o jeg calir motu. Kaa nandna ne na kaayiit a tan, xa ambolok fo a kiryoŋ.

Xan o rabid Poste ndax o waag o lulit xa leetar axe naa ndeetaa kofu. Xan o soxla' lankar fo empirimant no hiid ole. I mbarangaa lulit qaarit' in ke foto, i mbara nqalaat ndabid naa. Ekol' in ne bugangaa jokoor fo ekol lakas naa gofna, xan i mbaaf koneksoŋ Enternet. Kaaga itam kaa laamit xaaliis.

A saɓangaa ee ekol jegee xaaliis, xa elew axe a mbaaga ndet maa na Meer ndax ta dimle'a den. A mbaaga nga' mal ke na xa elew axe mosna o njangit no ekol ne. Yoq we a mbaaga o ndamit ekol ne na kaayiit. A jega wiin waa naa coodtaa xaaliis wala calir kaa ekol ne soxla'na. Meer fee a waaga ci' ekol ne xa ordinaateer fo empirimante yaam aa- adax we a naanga njegaa waa da nqaaritooritna .

Kaaga jegangaa, xan ekol a waag o o motand yaam a jegaa kooperatiw

Tige laamit'a i ngeenoox feet too mbindin ke i mbugna mbi' no nqool onqe mbaat no hiid ole. Kaaga refu o porose ne. Kam njokoor na pind ne, xa elew axe a njang xa ñuxur xa qas. Ke naa bisiidan, ten refu sofir xalaat fee naa jegaa ndeer xa elew axe. Mbindir xa leetar axe a taxa boo xa elew axe a moy' o mokin delem le.

Xan da and coosaan caate mbaat a saate lakas too taxkee da mbad maan ga. I mbaaga lay na qoox'in kam a pind ale, mbaat oxaa and'eerna a andat. Lee-leek, kam xa leetar axe i ndaawaa, kaa i njagaa teen xeet fa ñas fa lakas. I andee den ndaa we naa lultiidan, kaa mbokataa teen lalgand ke naa ñaynan. A fi'angaan, xan xa elew axe a nafit teen cer den. lee-leek o bind o kiin ndax soxla' xooxof. Mbindir ne waaga tax o baat o waagof na cang ale. Ta ref ndokoor xa ñuxur, o fof xa ñuuxur fo a pindoof, kaa moy'aa mok. Ke moy'na faax, ten refu calir ke o mokinkaa; ta ref nen ordinaateer. Xan o mer calel mbokatoor.

Laamit ke

- 1 Aniin naa mbindraa xa leetar ?
- 2 Xa qeet leetar axum njegu ?
- 3 Nam i mbi'aa boo mbind xa leetar axaa naa ßeerkaa Enternet ?
- 4 Kum i soxla' kaa i mbugangaa mbind o leetar xaariit' in faa refna gilaa- saax ?
- 5 layi ke andoona no njiriiñ Enternet ?

А рeгax хa caac' axe

A pegax xa caac' axe

O njaac' halal roog oo, kaa i mbarin o yar too mbegooxin. Kaaga xan a tax ta maak a jegan saaxum o njiriiñ. Kam adna fop boo no saax'in, a jega xa tebandoong axaa naa ñoowaa dom. Maak jinj naa ndoonaa den dom leene. Kaa ngijlaa den mbanuu refna. A jega wiin faaxeer waa naa nguudaa xa caac' soo a fasin a den. O ndebandoong, o sutin saaxum ta gof kelfa'um a doma. Tig fomu kaaga, wiin we naa mbi'an o njiriiñ a qox den soom a nga'aa. Xa caac' axeene kaa ñaaydandeel soo a njalnooreel nen faa. Too mbaagkee o mbañ. Oleng rabidkee a den, a doon teen da nqaweel soo a mbeneel ñaal-oo-ñaal. Ke xupna teen, kaa laqeel soo a luleel a sadaxnooxik. O nan-gilooxangaa o leng na den xan ta layong kaa yufna cer.

A cinj a qaw ale fo o fomel ole, naangee o ñaamaa baa ngiñ too naangee mbaadneel. O refangaa o njaac', moytooxi o kiin oxaa an-deeroona. O kiin a regangaang neexil sax yufeen, saasaay ke kaa may.

O njaac kaa fodaa, a fañ o gof **kelfa'um**. A lay ee : « Saasaay layee ndigil ndaa a yaqa yiif. » Wiin we naa nguudaa xa caac, kaa njalnooraa den no antarpiris maak. A ndefaa maaga, andkee ke waagna o fegoox a den. Cael ke kaa med lool took den. I mbugangaa and ne cael ke no xa caac axe ñoxorteel, xan i **paalin**. A jega xa caac axaa oleng a waageerna fañit cael yaam o ñak ole refna kam pind ke. kelfa ke moyu o and ee faxee ndaa o ñak o domu le a taxa mbi'ee teen dara. O xuu refna a anda ee o ñak a waaga rokin o kiin no **paaxeer**. A feet-lax a lalta ee kelfa ke no xa caac axeene, o jeg den a neewa. Too kaa mbar o ñoowin ðasil ne soo a ndokin xa caac axe ekol.

O ñak a taxa da njalnooraa xa caac axe ñaal nuu refna, too da mbod no jang ekol. Kene taxu, kam adna fee, xa caac xa mayu njangee. Fat i mbexey boo saate fuu refna a geenin mal naa na ñoxoraa dom le xa caac axe a ndooneel. Mam goornomaa keene naa ndamtaa den a ngenu.

Xa caac' axe mbarna ndok ekol too ndokee, a maya. Ke da ndefna no antarpiris kaa taxu. Njalanaa a den too oleng andkeer. a fi'angaan, njegkee o daaw. Lee-leek kelfa ke kaa nqijaa boo njegkee kaa da ndoknitna xa caac' den ekol. Xa elew axe, boo da mbindooxaa , ndabidkeer ndaa cangir ke seera lool. A naanga ndetaa boo njegkeer kaa da njikitna a kaye fo a safe. Xa caac' axe naa ndetaa ekol sax mbaagee o muc. No calel ke na qol axe a ndefaa a inoorangaa ekol mbaat yaa da njankeerna. Ndaa koy rokin xa caac' axe ekol moy'u woor ndax calel ke da ndooneel a mbat. I ndam ee a cang a naanga ñoxoraa o **ñak**. O xuu jangna, waaga jeg calel paax boo rabdinooxaa mayu, dimle a xooxof fo kelfa'of. Ndax keene ref, saax-oo-saax xan a geenoox teen. o xuu refna rokin xa caac'um ekol too a xay' a den maaga. I mbexey boo o seerel ole na cang ale refkee dom no kelfa ke.

Ke hupna no cael ke no xa caac' axe kam antarpiris ke kaa dom. Yaam cael no maak o njaac' hatliran. Cael ke meda lool, a doon teen, ndabid ne neew. Ne i ñoxoritkan, refu moof fo yaal antarpiris ke. Ndax i andin a den ee xa caac' axe mbaree ndef na palaas akeene. Da and ee, doon xa caac' axe ndoxin a den kaa da nqatleerna a waaga galaŋkoor o wod den. Kaaga waaga tax, itam, a maak den a niid. Too mbatkee no jir. Yaaga koy, xay'it yiif no xa caland axe no xa caac' axe, tig paaxu oo. I mbara njeetaayaa fo xa caac' axe ndaa itam fo wiin we na njalnooraa a den.

Kaaga xan a mucil a den too a supit o ñoowoof den apaax. A fi'angaan da mbaas fop soo a saktoox ekol. Kaa i mbar o andin we nderuuna fop ee o njaac', boo ta jalaa, xa kiidum a mbara mot. O xuu naa jalnooraa o ndebandoong, koo war o maalel.

Galankoor ne moyeena o deefloox na cang ale no xa caac' axe, na saax a mayu, ten refu calel ke. Ngoor ke o we njalaa kam pind ke. A ndef maaga pindaan. Yaal pind leng ke a mbi'a den ne na muumeen. A mbutooxangaa boo a cut a cooxaa den ke da yoqidna. Yaam ñaamkee kaa deyna too mbondooxkee maa faaxna. Kaa o soɓaa den na xa qol axe fo no miin ke da mbaraa maaga a qoox den. A njega a caax akaa jegna xire, koo ga'aa maaga xa tik xa tutuuñ da ndokoox soldaar soo a lokoox gidi. Da nqoyaa den fo njoldaar ne. O rik olaa reteerna sen o warnooran xa ñis. Fi' nooran paaxeer ɓor. Oxeene a retangaa baa maak, oleng waagkiran o nomtiid ngir a dakniidin na fat a cofu le.

Too koy, a saax 192 a mbiisa faap ke naa cooxaa xa caac' axe xaq fo cegel den no hiid 1989. Ndaa fañtee boo xaye xa caac' axe o we kam soldaar we, na xa caland axe fo mbed onqe. Oxuu refna a fada ta inoox ngir a ñaay' baa and ke waralna tigeene.

A jega itam fomel lakas kaa naa ndooneel took xa caac' axe. Na misaal, o ndebandoong onqe a jega kaayiit o rimel , and no ke ta refna, too fi'noorin kaa wooreeruuna kaa yoo6. Lakas a refa yaa ekol ne a gofatirna fo mbind ne no elew ole. A jega teen, itam, paap fo yaay kaa andoona ee andee ke saax le riiraa. A caax ake njegna a ñox ake xa caac' axaa oleng naangee tallaa den. Dara donoorkatee na fat. Ke goornomaa fee a daapna fop reefataand. Too saax leng waagee jof a paam a sofangaa mbof naa a ñagadileel. Ke maak waa layoogna ee: ju'u saap' kirand a waajeel, we ndimaneena a mbada laytel. We ngarit na coow le , a laytel, a yokel no xaq fo o cegel den. Kaa da mbar o and ee a jega fat alaa dooneena ngir ta mucil a den.

Kaaga waagu tax boo oleng doonkatee den kaa beereerna na fat ngir wiin we a dimle' eel no fasil ne, a jega faap. Ole eetna teen refu ee, inoox yaa ta teelaa. Geenoox paap ke fo yaay ke, rawnaa den xaaliis da yo'nook na cik fa cikax. O jeg den a waag o baatoox. Ole falakna ten refu xa caac' axe sutoox' ina ekol a nomtoox a jangik.

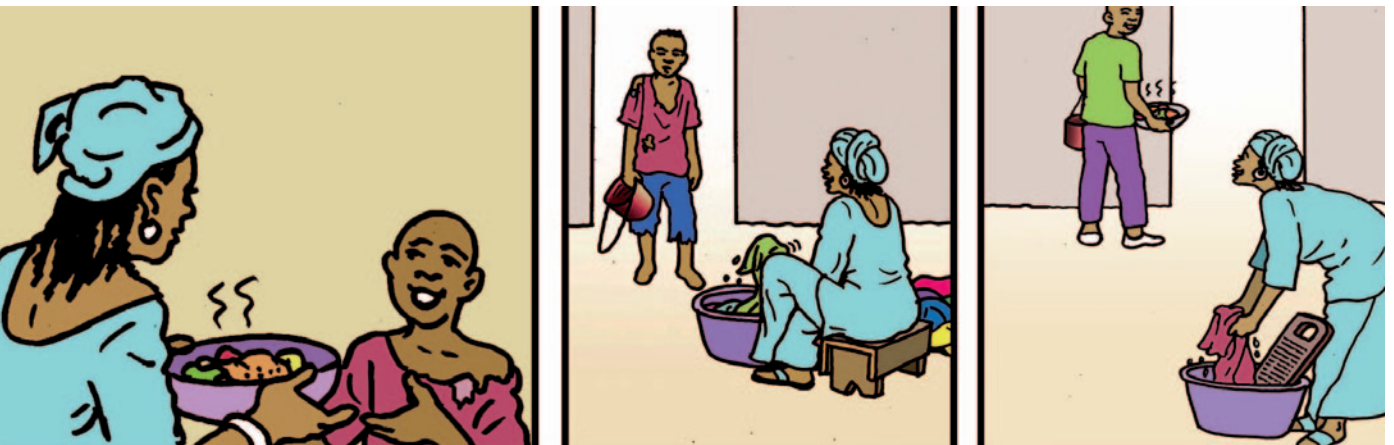
Xa fomel axe naa ndooneel xa tik axe kaa may too mbogreer. Leng ke a yiif ake no njaac' onqe a sufaa. O ndeb a genaanga no weneel fo xaseel, fo dom a genkaa. Fa lay fa mbaaxeer fuu yodeena a doonel took foolum ne, o njaac' onqeene, o ñoowum waagee o fel, too kamum moskee. A ñaaydandan, mbiit sax da kesan nen oxaa seqna jir. A sednooran, a mbañtan ta yoon fo nawle gendum. Ndaa xan bes a gar ta maad kaa da mbugeerna ta ga'. Faapum fa ya'um a mbenraa mbit da ñoxooraa mbaamirum. Tomel keene a waaga itam a ref kaa naa dooneel took njer, ne na pad, mbit lakas kaa domna no njer. Na xa tongo xe naa sadaxnooxaa, kaa o ga'a teen o xaa xaweena boo cer kaa fop a feg, weeke na puf boo yaa da mbaag kateerna a moof. Keene a ref kaa yufna cer, yaam o ndebandoong hatliran. A naanga retaa boo yaa nanoona teen oxaa ñakna o ñisum. Yoq we a ngotit teen laagi naa reefna den boo ya da maakna. Yaaga koy, nuun we ndimna, fo siriñ daara we fo xa meetar axe naangyo moytooxaa fomu ke naa dooneel took xa caac' axe.

Yetoox xa caac' axe refu adin buge-buge den na fop. Ndaa ke i yooBna o nga'aa kaa ref kaa guutatirna fo ke warna jeg. O retangaa no kaso mayu, a juga xa caac' axaa mbegeena. A juga sax saate kaa naa mbegaa den boo no ñoot o ñis. Mal ke naa yetooxaa xa caac' axe, o we ngetaa, a mbi'aa kuu da mbaagna ngir kaa nandna neene a fañ o jeg. Xa caac' axe naa ðekeel na geer kaa fañtel. Yaam keene lor fa maak a ataa xa caac' axe. A doon teen saax nuu naa fi'an, yooBkee o jof a paam.

Meeke na saate fee, a juga xa caac' axaa nqijna lool. Yaam mayu na den fog den nqottu den na saate faa a ðisiid a den o Ndakaaru. A ngarangaa no siriin daara xe a ndefaa. Maaga coono den a fertaa yaam jegee kaa ta ñoownitna den keene naa taxaa ta sadaxnooxaa den.

No ped ke Ndakaaru, xa caac' axe o we ñaay'aa a mbi' a caf a ðor, a ndokoox ñirax siBdu. Ke moy'na o doy waar refu ee a mbaaga o moof ñaal-ñaal too ðogooxkeer. Me da njangtaa maaga a mbon-dooxaa.

Ngir o watin a teefoof aleene, fo o ñoowoof oleene, teen yaay Daaraa ke a sose. Yaay keene a mbaxaa meen lool. Ne da jaltaa itam domee. O rik oluu refna a jega ya'um na kooñ alaa. O ten naa dapanan, a saytooxaa cerum yaa ta jirna. Maaga refu mbindum too ñaamkee muk a weecin. Den naa cooxaa den a put fo a cu'ax. A ngenoox a den ne we ndimna den a mbaruuna o mbi'it. Moy'taa o wod- fo- baal den fo a tefoof den na daara faa. A fi'angaan we da nqaariitoortina a ndamtiid yaay daara ke no keene da defna. A ndaawin a den xaaliis da ndef no njula ne. Kaaga xan a tax da njeg kaa da ndimble'oortaa, a damtaa teen daara fee. Na xaliis feene, lee-leek yaay daara ke a jang teen, no benefiis fee , a njeg kaa da ndamtitna a siriiñ daara. Yaay keene, a naanga njegaa bes, da mbeland kam ke na xa koor axeene. Nand nen a tabaski, mbiit korite, yaay daara ke xan a mbi' fop boo ngoor ke a ndokoox toki fo xa ñaaf xa qas. Yaag koy, a mbara o njookel a njal apaax.

O njaac kaa jeg xaq fo cegel. Kam den, weeke a mbaaga o cooxtel yaam solo den :

- O ßiy, we ndimuuna kaa mbar o saytaaxan, a ñiran.
- A rimangee kaa jeg a kaayiit alaa na laltaa oxe ta refna, ta layeel a kaayiit o rimel.
- A wara o rok ekol mbit daara, yaa ta faduuna.
- Kaa cerum a ngenkaa no saytooxeel.
- A ñaam boo a giñ.
- A ñasaa fo ngendum, a jalaa.

A juga mal maak naa na yo'nooxaa no kaa jofna no xaq fo cegel no njaac. Mal neene widna adna fa muum o xe ne'eel « INISEF » « UNICEF ». Mal neene a faaxa lool na xa tongo xe.

A juga daara mayu kaa andoona ee, a naanga cooxaa den o ñoow a damtaa siriñ daara we. O ten kaa ngenaa no njaaxdataan yaam xa tongo xe kaa may lool, lee-leek. Too, we dimna den lulitkee kaa o siriñ daara a waagna seqloox. A juga mal teb lakas kaa ndefna kam saax le Senegaal. Den itam a naanga ndamtaa xa tongo xe no ñoow fo no wod-fo-baal.

Laamit

- 1 Layi xaq fo cegel fik no njaac ?
- 2 Mal num naa yo'nooxaa no xaq fo cegel no jaac ?
- 3 Xar taxu boo we ndimna xa caac' axe a cooxtaa den na daara faa, soo a mbañin o ßis a den da ndok ekol ?
- 4 Xa caac' axe naa mbegeel na kaso faa, xar taxun ?
- 5 Cooxti xalaatof no ne wareena o fi' boo naqad feene a inoor meen ?

Ce livret gradué a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN